

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA II.

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék,
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével

Készítette: Szántó Zoltán

Szakmai felelős: Szántó Zoltán

2011. június

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA II.

8. hét

Társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája

Társadalmi és kulturális tőke 1.

Szántó Zoltán

Gazdasági, kulturális és társadalmi tőke Bourdieu

Kiindulópontok:

- Tőke: „inkorporált formában felhalmozott munka”
- Nem csak a közgazdaságtani tőkefogalom (árucseré, profitmaximalizálás), hanem más társadalmi csereviszonyokat is jelöl
- A tőkék típusainak sajátos struktúrája a társadalom belső struktúráját tükrözi
- Közgazdaságtan: hajlik arra, hogy a „nem gazdasági” (társadalmi) csereviszonyokat, önzetlenségként kezelje, kizárja annak gazdasági jellegét

Tőkefajták jellemzői:

- Felhalmozásukhoz idő kell
- Formájuk a felhasználás területétől függ
- Fennmaradási tendencia rejlik bennük: termelhetnek profitot, reprodukálhatják vagy növelhetik önmagukat
- Transzformációjuk általában költséges

Három alapvető tőkefajta:

1. Gazdasági tőke: közvetlenül pénzzé konvertálható
2. Kulturális tőke: átváltható (bizonyos feltételek mellett konvertálható, leginkább intézményesült formában – pl.: titulus)
3. Társadalmi tőke: átváltható (bizonyos feltételek mellett konvertálható, intézményesült esetben – pl.: nemesi cím)

Kulturális tőke, Bourdieu

A kulturális tőke típusai:

- Inkorporált (vagy elsajátított)
- Objektívált (vagy tárgyasult)
- Intézményesült
 - Honnan ered az ötlet? Iskolai siker – nem képesség és nem emberi tőke eredménye
 - A felső osztályok sok, az alsó osztályok kevés kulturális tőkével rendelkeznek

Az inkorporált kulturális tőke jellemzői

- Testre szabott, sajátos elsajátítási folyamat előzi meg, ami időbe kerül (pl. tanulás, művelődés)
- Az ember személyével fizet érte (pl. lemondások)
- Beépül a személyiségbe (tulajdonból tulajdonság)
- Közvetlenül nem átruházható, társadalmi átörökítés révén (rejtve) továbbadható
- Legpontosabban a tanulási idővel „mérhető” (nem kihagyva a család hatását)
- Öntudatlanul is végbe mehet (pl. kiskori szocializáció során)
- A tőke egyenlőtlen eloszlása (a teljes mező struktúrája) és az átadása jelenti a tőke speciális hatását
- Ez a legleplezettebb tőkeátörökítési forma
- A gazdasági és kulturális tőke közötti kapcsolatot a megszerzéshez szükséges idő jelenti

Az objektívált kulturális tőke jellemzői

- Elsajátításához szükség van az inkorporált kulturális tőkére, ami nem ruházható át (pl. megérteni egy festményt)
- Materiálisan adható át, anyagi hordozók révén (pl. festmény, írás, hangszer, könyv stb.)
- Csak a tulajdonjog adható át, élvezetének vagy ismeretének joga nem
- Tulajdonosának hatalma van
- Csak addig áll fenn, amíg elsajátítják és eszközként használják

Intézményesült kulturális tőke jellemzői

- Titulusok alapján inkorporált tőke (pl. diploma)
- Kulturális kompetencia bizonyítéka, értéket kölcsönöz, intézményes elismerést jelöl (megkülönböztet pl. az autodidaktáktól)
- Nem ruházható át, titulusok révén felcserélhetőek az emberek az utódlás érdekében (pl. docens) – „váltóárfolyam”= pénzbeli érték (a gazdasági és kulturális tőke közötti átválthatóságot biztosítja)
- Az átválthatóságot a profitesélyek határozzák meg – változó szabályok érvényesek

Társadalmi tőke, Bourdieu

A társadalmi tőke jellemzői

- Aktuális és potenciális erőforrások összessége, amelyek a csoporthoz tartozáson alapulnak
- Az egyes csoporttagok által birtokolt tőke mindenki számára biztosíték és hitelképességet kölcsönöz
- A társadalmi kapcsolatok, csereviszonyokon alapulnak
- Ezek intézményesülhetnek is (pl. osztály, párt stb.)
- Nagysága a saját kapcsolatháló és azok kapcsolathálójának kiterjedtségétől függ, akikkel kapcsolatban állok → multiplikatív hatás
- A profit a szolidaritás alapja (nem feltétlenül tudatos), de a végeredmény anyagi profit
- Nem adottság, hanem folyamat eredménye
- Intézményesítési rítusok vannak
- Kötelezettségek alakulhatnak ki
- Beavatottság érzése (elismerések, ajándékok)
- Rögzülnek a határok (pl. a házasság az egész család ügye)

- Állandó kapcsolattartás kell, ami gazdasági tőkébe kerül
- A taggá és a képviselővé válás módja szabályozott
– lehetőség van képviseletre

Tőkeátalakulás (rekonverzió), Bourdieu

- Gazdasági tőke útján lehet szert tenni másfajta tőkékre, ehhez át kell alakítani
- Vannak olyan javak, amelyek pénzzel nem, csak pl. kapcsolatok révén szerezhetőek meg
- Az átalakítás idő- és munkaigényes
- Gazdasági tőke → társadalmi tőke pl. kapcsolatfenntartás költségei
- Gazdasági tőke → kulturális tőke (pl. a művelődésre fordított kiadások, idő)
- Minél kisebb tőkeátalakítási költséggel akarjuk elérni a tőkék átváltását (pl. apadási kockázat)
- Nagy a kockázat (pl. hálátlanság) → intézményesítés
- Ha a gazdasági tőke átörökítése akadályokba ütközik, nagyobb hangsúlyt kap a rejtve átörökíthető kulturális tőke (pl. oktatás)

Szeminárium

Gazdasági, kulturális és társadalmi tőke:
rekonverziós stratégiák

Irodalom

- P. Bourdieu: *Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke* (in: Tf, 155–176.)
- H. K. Anheier–J. Gerhards–F. P. Romo:
A tőke és a társadalmi struktúra formái a kulturális mezőkben: Bourdieu társadalmi topográfiájának vizsgálata (in: Tf, 177–206.)

Kérdések

- Mutasson be konkrét példákat a tőkeátalakulási folyamatokra! (1. irodalom)
- Milyen kapcsolatok értelmezhetők a tőkeformák és társadalmi struktúra között? (2. irodalom)
- Mutass be és jellemezze a korlátozott és az általános kulturális termelés modelljét! (2. irodalom)
- Mutassa be a Kölnben élő írók közti társadalmi kapcsolatháló elemzésén keresztül Bourdieu társadalmi topográfiájának alapvető sajátosságait! (2. irodalom)
- Mit jelent a vizsgált hálózati minta mag-periféria szerkezete, és milyen kulcselemei vannak? (2. irodalom)